

Makine, Andreï – De aarde en hemel van Jacques Dorme

De Geus, 221 pagina's

Russen zijn vertellers en Paustovski is de grootste maar dat laatste doet er nu niet toe. Andreï Makine is zo 'n verteller uit de grote Russische traditie en wat voor een verteller! Dit is het eerste boek dat ik van hem las maar het overige dat hij reeds publiceerde (Het Franse testament, Bekentenis van een afvallige vaandeldrager, Olga, Een Siberische lente, De muziek van een leven, Requiem voor Rusland, De misdaad van Olga Arbélina) ga ik beslist aanschaffen.

De aarde en hemel van Jacques Dorme is een prachtige en ontroerende liefdesgeschiedenis van Alexandra en Jacques Dorme. Alexandra, een Franse oorlogsverpleegster die in Rusland terecht kwam en daar halverwege de Tweede Wereldoorlog de Franse piloot Jacques Dorme ontmoet in een scène die inderdaad heel sterk doet denken aan de waanzinnig mooie liefdesgeschiedenis uit Wereldoorlog I die we uit *Onrustige jeugd* van Paustovski kennen.

Het verhaal wordt verteld door een weesjongen die begin jaren vijftig geboren wordt, wiens vader door het Stalin regime is vermoord (wat er met zijn moeder geschiedde vertelt het verhaal niet) en die in de weekeinden vaak bij Alexandra onderdak vindt in een oud houten huis, deels kapot geschoten in de oorlog. Daar leert hij de Franse taal door de bibliotheek van de vorige bewoner, die kennelijk een grote voorkeur had voor de Franse literatuur, helemaal leeg te lezen.

En onderwijl wordt het leven van een weesjongen in de jaren zestig van de vorige eeuw in Rusland beschreven, een

beschrijving die weer sterk doet denken aan Verhalen uit Kolyma van Varlam Sjalamov. Prachtig zijn de avonturen die de weesjongen met de boerenzoon Dorp beleeft en hemeltergend is de scène waarin de jongen sterft. Onvergetelijk de passages waarin de weeskinderen als applausvee moeten optreden voor belangrijke gasten waar dan ook in de wijde omgeving van de stad waar hun weeshuis is gevestigd. Schitterend ook de scène waarin het bezoek van een grote buitenlandse generaal met een enorme neus wordt beschreven. Hoe wonderlijk toch dat Russen met mildheid en liefde kunnen schrijven over hun ongenaakbare geschiedenis van wrede en gecorrumpeerde leiders, alsof zij beseffen dat ook hun leiders slachtoffer van de door henzelf in stand gehouden waanzin zijn; alle Russische partijleiders, van Stalin tot Gorbatsjov, zijn uiteindelijk met meer of minder zachte dwang verwijderd, weggeretoucheerd.

Onmiskkenbaar is het vermogen van de Russische ziel om temidden van zoveel bitterheid en wreed noodlot met mildheid, humor en zelfspot het leven te ondergaan zonder hun vitaliteit of veerkracht te verliezen. Maar ondanks dat je meegesleurd wordt in het relaas van de weesjongen, blijft de geschiedenis van Alexandra en Jacques Dorme toch het Leitmotif van deze waarlijk schitterende roman. Pas in het laatste deel van de roman neemt deze liefdesgeschiedenis de handeling van het verhaal geheel over, een onvergetelijk mooie passage, zoals gezegd vergelijkbaar met Paustovski of de dood van de major domus in Radetzkymars van Joseph Roth! En onderwijl krijgen we een angstig helder beeld van de wijze waarop het Stalinisme zich reeds tijdens de oorlog voorbereidde op de Koude Oorlog. Huiveringwekkend zijn de scènes waarin commissarissen in zwart leren jassen in de geringste aanleiding voldoende rechtvaardiging vinden om iemand ervan te beschuldigen een vijand van het volk of partij te zijn. Steevast werden de beschuldigden standrechtelijk geëxecuteerd.

Ver na de oorlog gaat de weesjongen op zoek naar de plaatsen waar deze geschiedenis zich afspeelde, op zoek naar het

verongelukte vliegtuig van Jacques Dorme. Op zoek naar diens broer in een Noord-Franse stad en plots verkeren we midden in het huidig tijdsgewricht met alles wat daarbij hoort. Kortom, dit is een onvergetelijk mooi verhaal tegen de achtergrond van een wrede geschiedenis, verteld vanuit wisselend tijdsperspectief. Ja, die Makine kan er wat van!

Enno Nuy / Augustus 2004